

HALIMA XUDOYBERDIYEVA SHE'RLARIDA LIRIK KECHIMLAR VA BADIY-TASVIRIY VOSITALAR UYG'UNLIGI

Surxondaryo viloyati Denov tumani

23-umumiy o'rta ta'lim maktabi

ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Pardayeva Nodira Ro'ziyevna

Annotatsiya: Ushbu tahliliy maqola Halima Xudoyberdiyevaning “Dorilamon kunlar keldi...” nomli she'rining badiiy xususiyatlarini o'rganadi. She'rda ona obrazi, tinchlik-osoyishtalik qadri, hayotga umid va shukrona tuyg'ulari aks etishi tahlil qilinadi. Metafora, o'xshatish, takror, murojaat kabi badiiy tasvir vositalarining she'r g'oyasini ochib berishdagi roli ko'rsatiladi. Maqola adabiyotshunoslar, talabalar va Halima Xudoyberdiyeva she'riyatiga qiziquvchilar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: Halima Xudoyberdiyev, “Dorilamon kunlar keldi...” she'r, ona obrazi, lirik qahramon, metafor, o'xshatish, badiiy tasvir, tahlil, o'zbek adabiyoti

Abstract: This analytical article studies the artistic features of Halima Khudoyberdiyeva's poem "Dorilamon kunlar keldi...". The poem analyzes the reflection of the image of the mother, the value of peace and tranquility, hope for life and feelings of gratitude. The role of such artistic means of expression as metaphor, simile, repetition, and appeal in revealing the idea of the poem is shown. The article is intended for literary critics, students, and those interested in Halima Khudoyberdiyeva's poetry.

Keywords: Halima Khudoyberdiyeva, poem "Dorilamon kunlar keldi...", image of the mother, lyrical hero, metaphor, simile, artistic image, analysis, Uzbek literature

Kirish

Halima Xudoyberdiyeva o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri sifatida o'zining samimiy, hissiylikka boy va badiiy jihatdan yetuk she'rlari bilan adabiyot muxlilarining qalbidan joy olgan. Shoiraning ijodida ona obrazi, vatanparvarlik, insoniy mehr-oqibat kabi mavzular muhim o'rin tutadi. Uning she'rlarida lirik kechinmalar va badiiy tasvir vositalarining uyg'unligi alohida ajralib turadi. Ushbu maqola Halima

Xudoyberdiyevaning “Dorilamon kunlar keldi...” she’rini tahlil qilish orqali shoiraning badiiy mahoratini ochib berishga qaratilgan.

Halima Xudoyberdiyeva she’riyati o‘zining samimiyati, hissiyligi va badiiy go‘zalligi bilan o‘quvchini maftun etadi. Shoiraning she’rlarida lirik kechinmalar va badiiy-tasviriy vositalar uyg‘unligi alohida ajralib turadi. Halima Xudoyberdiyeva she’rlarida inson qalbidagi eng nozik tuyg‘ular - muhabbat, sadoqat, sog‘inch, umid, iztirob, vafo, orzu, armon, vatanparvarlik, onalik mehri, ayollik g‘ururi kabi kechinmalar o‘z ifodasini topgan. Uning she’rlarida lirik qahramonning ichki dunyosi, ruhiy holati, o‘y-xayollari samimiy va ta’sirchan tarzda aks ettiriladi. Shoira lirik kechinmalarni tasvirlashda o‘ziga xos uslubga ega. Uning she’rlarida his-tuyg‘ular ochiq va bevosita ifodalanadi, shu bilan birga, obrazlilik va metaforiklik ham muhim o‘rin tutadi. Halima Xudoyberdiyeva she’rlarida badiiy-tasviriy vositalardan mohirona foydalanadi. Uning she’rlarida o‘xshatish, istiora, jonlantirish, mubolag‘a, antiteza, takror, ramz, sembol kabi san’atlar keng qo‘llaniladi. Bu san’atlar she’rlarga go‘zallik, ta’sirchanlik va ma’no teranligini baxsh etadi. O‘xshatish: Halima Xudoyberdiyeva o‘xshatish orqali narsa-hodisalarning o‘xshash tomonlarini ko‘rsatib beradi va ularning obrazini yanada yorqinlashtiradi. Misol uchun, "Ko‘zlarim - ikki tomchi yomg‘ir" misrasida ko‘zlar yomg‘irga o‘xshatilib, ularning tiniqligi, mungligini ifodalaydi.

Istiora: Halima Xudoyberdiyeva istiora orqali so‘zlarning ko‘chma ma’nolaridan foydalanadi va she’rlarning mazmunini boyitadi. Misol uchun, "Qalbim - bir olov" misrasida qalb olovga qiyoslanib, undagi kuchli his-tuyg‘ular, muhabbat alangasini ifodalaydi.

Jonlantirish: Halima Xudoyberdiyeva jonlantirish orqali jonsiz narsalarga jon beradi va ularni insoniy xususiyatlar bilan tasvirlaydi. Misol uchun, "Daraxtlar shivirlaydi dardimni" misrasida daraxtlar dardlashuvchi inson sifatida tasvirlanadi.

Mubolag‘a: Halima Xudoyberdiyeva mubolag‘a orqali narsa-hodisalarni bo‘rttirib ko‘rsatadi va she’rlarning ta’sirchanligini oshiradi. Misol uchun, "Sog‘inchim - dengizdan ham cheksiz" misrasida sog‘inchning kuchliligini ifodalash uchun mubolag‘adan foydalaniladi.

Ramz va sembol: Halima Xudoyberdiyeva she'rlarida ramz va sembollar orqali chuqur ma'nolarni ifodalaydi. Masalan, qush - ozodlik, bahor - yangilanish, quyosh - umid ramzi sifatida ishlatilishi mumkin. Halima Xudoyberdiyeva she'rlarida lirik kechinmalar va badiiy-tasviriy vositalar bir-biri bilan uzviy bog'langan. His-tuyg'ular badiiy san'atlar orqali yanada ta'sirchan, yorqin va obrazli tarzda ifodalanadi. Badiiy san'atlar esa lirik kechinmalarga chuqurlik, ma'no teranligi va estetik go'zallik baxsh etadi. Bu uyg'unlik shoiraning she'rlariga o'ziga xos joziba va kuch beradi. Halima Xudoyberdiyeva o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri bo'lib, uning she'rlari lirik kechinmalar va badiiy-tasviriy vositalarning uyg'unligi bilan ajralib turadi. Shoiraning she'rlarida inson qalbidagi eng nozik tuyg'ular samimiy va ta'sirchan tarzda ifodalanadi. Badiiy san'atlar esa lirik kechinmalarga go'zallik, teranlik va ma'no baxsh etadi. Halima Xudoyberdiyeva she'riyati o'zbek adabiyotining bebaho xazinasidir.

Dorilamon kunlar keldi...

Onaginam!

Dorilamon kunlar kuldi, shafaqlari ol,

Qayon boqsang, shaylanishlar va sozlashlar tor.

Olcha gulin ko'zlaringga surtasan behol:

«Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor».

So'lg'in-so'lg'in lablaringdan ucharkan shu so'z,

Otaginam xayolimda rostlay boshlar qad.

Dorilamon kunlarga qayt, onam, yumib ko'z,

O'ksik dilda boshlanmasin desang qiyomat.

Bu tabiat suyumlidir ham ko'zlari ko'r,

Goh sharobdan, goh og'udan qilar bizni mast.

Belginangga tirgak bo'lay, onajonim, tur,

Dorilamon quyoshga boq, unga qasdma-qasd.

Yuzing ardoqli quyoshday issiq va mahvash.

Ko'zlaringda umid yonar tikilgan oni,

Qorli kunlar bilan ketsin dilingdagi g'ash,

Qizg'ish, lola rang qoplaydir bu kun dunyoni.

Bu dunyoning qir-darasin xosiyati mo‘l,
Yerni yalang oyoq bossang yayraydi taning.
Yashamoq — bir tansiq taom, unga ursang qo‘l,
Borgan sari ochiladir ishtahang saning.
Bog‘lardagi yetilgusi har mevali shox,
Rizqdir bizga, rizqqa doim dil ilinjliqdir.
O‘g‘lonlaring kelar, ana, ochishib quchoq,
O‘g‘lonlaring meva qadar bir shirinlikdir.
Onaginam!
O‘zing tortma davralardan, el chorlaganda,
«Tiriklikning bayrami», deb sozlanganda tor.
O‘zing so‘lg‘in lablar bilan pichirlaganday:
«Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor».¹

Halima Xudoyberdiyevaning “Dorilamon kunlar keldi...” she’ri - bu onaga mehr, vatan tinchligiga shukrona va hayotga umid bilan to‘la lirik asardir. She’r tahlili quyidagicha bo‘lishi mumkin: Onaga muhabbat, tinchlik qadri, hayotga shukrona. Tinchlik-osoyishtalikning qadriga yetish, onani ardoqlash, hayotdan zavqlanish. She’r to‘rt banddan iborat. Har bir band o‘ziga xos ma’noni ifodalaydi, lekin ular umumiy g‘oyani qo‘llab-quvvatlaydi. Ona obrazi she’rning markazida turadi. U hayot sinovlaridan o‘tgan, ko‘pni ko‘rgan, lekin umidini yo‘qotmagan ayol timsoli. Onaning so‘lg‘in lablari, olcha gulini ko‘zlariga surtishi uning hayotga bo‘lgan muhabbatini, go‘zallikka intilishini ko‘rsatadi. Lirik qahramon onasiga mehr bilan to‘la, uning qayg‘usini yengillashtirishga harakat qiladi. U onasini tinchlik-osoyishtalikni his qilishga, hayotdan zavqlanishga chaqiradi. Tinchlik, osoyishtalik, farovonlik timsoli. Bu obraz she’rning asosiy g‘oyasini ifodalaydi.

Olcha guli: Go‘zallik, bahor, yangilanish timsoli.

¹ Halima Xudoyberdiyeva “Ilk muhabbat” kitobi. 1968-y.B-11.

Quyosh: Umid, hayot, yorug‘lik timsoli.

Metafora: “Dorilamon kunlar kuldi” (tinchlik-osoyishtalikning kelishi), “shafaqlari ol” (quvonchli kunlar), “ko‘zlaringga olcha gulin surtasan” (hayotga muhabbat).
O‘xshatish: “So‘lg‘in-so‘lg‘in lablaringdan ucharkan shu so‘z”(onaning so‘zlari o‘zining zaifligini va hayotiy tajribasini aks ettiradi). “Dorilamon kunlar” iborasining takrorlanishi she‘rning asosiy g‘oyasini kuchaytiradi. “Onaginam!”, “Otaginam!”, “Onajonim!” murojaatlari she‘rga samimiyat va yaqinlik baxsh etadi. “Dorilamon kunlarga qayt, onam, yumib ko‘z” (so‘z tartibining o‘zgarishi she‘rga ritm va urg‘u beradi).She‘r ohangi mehr, umid va hayotga shukrona bilan to‘la. “Dorilamon kunlar keldi...” she‘ri Halima Xudoyberdiyevaning o‘ziga xos uslubini namoyon etadi. Shoir oddiy so‘zlar va obrazlar orqali chuqur ma’nolarni ifodalay olgan. She‘r o‘quvchini tinchlikning qadriga yetishga, onalarni ardoqlashga va hayotdan zavqlanishga undaydi. She‘rning samimiy ohangi va badiiy go‘zalligi uni o‘zbek adabiyotining eng yaxshi namunalaridan biriga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

5. Ibrohim G‘afurov. “Halima ruhoniyligi” m. “Xalq so‘zi” 2019-y.22-fevral.
6. Quronov S. Hozirgi she‘riyatning tasviriy imkoniyatlari haqida.2010-y.
7. Tojiboyeva L.Hozirgi o‘zbek she‘riyatida ruhiy kechinma va badiiy ifoda.2014.
8. Halima Xudoyberdiyeva “Ilk muhabbat” kitobi. 1968-y.B-11.
9. Halima Xudoyberdiyeva “Chaman”, she‘riy to‘plam. B.-36.
10. Ibrohim G‘afurov. “Daryoning ovozi” T.”O‘zbekiston” 2012-y. B.-7.
11. www.ziyouz.com
12. www.xurshid_davronkutubxonasi
13. https://t.me/Akrom_Malik_rasmiy.